

ництва, господарювання монопольного, великого виробництва. Саме малий бізнес, який зароджується та діє у багатьох сучасних інноваційних напрямках, формує нові виробництва, нові галузі народногосподарського комплексу. На нашу думку, процес становлення малого бізнесу повинен викликати новий розподіл праці, відповідно якого малий бізнес буде спеціалізуватися на розробках нових напрямів НТП, а великий – займатися масовим випуском продукції.

Таким чином, малий бізнес повинен стати чинником, каталізатором у формуванні нових суспільних відносин, нового ідеологічного єднання нації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безверхая О.В. Малый и средний бизнес города.//Негоциант. –1997. – №29. –С.5-6.
2. Боголюб Р., Карич И. Характеристики и значения малого бизнеса//Экономика, закон, рынок. –1994. –№4. –С.27-29.
3. Варнальный З.С. Стан та особливості розвитку малого підприємництва в Україні//Вісник Київського університету. Економіка. Випуск 37. К.: 1997. –С.142-150.
4. Гинзбург В.Э. Малый бизнес: современное состояние и взаимодействие с органами власти на уровне субъекта федерации. –Хабаровск: Дальневосточная академия государственной службы при Президенте Российской Федерации, 1995. –168 с.
5. Жук А. Малый бизнес в мире и в Украине//Экономика Украины. –1995. –№7. –С.31-35.

УДК 336.27:338.432

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВІЙ СФЕРІ

А.Д.РЕЗНИК – начальник відділу РУ НБУ,
О.Є.КУЩОВА – пошукувач, Херсонський ДАУ

Одним з актуальних питань ринкових перетворень в Україні є удосконалення кредитно-фінансових відносин та подальший розвиток ефективних фінансових інституцій. Саме від доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників, малого та середнього бізнесу в значній мірі залежить можливість нарощування обсягів виробництва та розвиток приватної ініціативи. За часів планової економіки прибутковість не висувалася в яко-

сті основної вимоги в процесі кредитування, а отже, можливість отримання дешевих державних кредитів не стимулювало підприємства використовувати надані фінансові ресурси ефективно. По-рушувався одна з умов кредитування – повернення кредиту.

Необхідно зазначити, що протягом останнього часу процес фінансування аграрного сектору економіки зазнав суттєвих змін. На початку 90-х років високий рівень збитковості сільгоспвиробництва робив аграрний сектор непривабливими для кредитування. Збитковими були 85% сільськогосподарських підприємств. А отже, повернути надані кредити могли коло 15% господарств. Тільки у 1998 та 1999 році величина збитків становила 4,06 млрд. грн. та 3,39 млрд. грн. відповідно [1]. За таких умов, рівень заборгованості сільгоспвиробників перед кредиторами постійно зростає. В період до 2000 року, держава надавала більше 2 млрд. грн. кредитів на рік. Такі державні кредити можна розглядати, як непрямі субсидії для сільськогосподарських товаровиробників. Цілком зрозуміло, що без державної підтримки та реалізації комплексу невідкладних заходів, поліпшити ситуацію з кредитуванням суб'єктів АПК буде неможливо. У відповідності до Закону України “Про списання та реструктуризацію заборгованості зі сплати податків і зборів платників податків у зв'язку з реформуванням сільгосп підприємств” №1565 від 16.03.2000 р., всі борги перед державою було списано. Збитковість галузі, відсутність ліквідної застави, недосконалість законодавчих механізмів робили аграрний сектор непривабливим для фінансових вкладень. Тому Закон України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років” визначив основні засади державної політики на період реформування АПК як пріоритетної галузі народного господарства.

Державна підтримка кредитного забезпечення сільського господарства почала здійснюватися на основі механізму розробленого Кабінетом Міністрів України. Складовими механізму є визначення обсягів кредитів за рахунок державних ресурсів, які спрямовуються на розвиток сільського господарства, створення інфраструктури фінансово-кредитного забезпечення, режим спеціального кредитування, який передбачає за рахунок державного бюджету компенсацію ставки за кредитами в розмірі не менше половини облікової ставки, встановленої НБУ.

У 2000 році підприємства АПК Херсонщини отримали близько 32 млн. грн. кредитів на умовах часткової компенсації процентної ставки, а за вісім місяців 2001 року – вже 102,6 млн. Позички одержали 334 підприємства галузі. Причому, виробники сільськогосподарської продукції також змогли отримати кредитні ресурси [1].

У цілому, по Україні у 2000 році більшість підприємств (58%) закінчили рік з прибутками, а загальний рівень рентабельності виробництва становив 4,9 %. За цей же період в АПК Херсонської області відмічається ріст сільськогосподарського виробництва, а в 2001 році, за попередніми даними, отримано 23,6 млн. грн. прибутку. Ці результати були б неможливі без кропіткої роботи по реформуванню аграрного сектора економіки. Грошова оцінка сільськогосподарських угідь сприяла збільшенню надходжень до бюджетів від сплати земельного податку на 25-30%. Для потреб аграрного сектора видано пільгових кредитів у 3,6 рази більше, ніж в цілому за 2000 рік (табл. 1).

Обсяг кредитних вкладень на фінансування сільськогосподарських товаровиробників та інших підприємств агропромислового комплексу станом на 1.07.01 р. становить 77 289,9 тис. грн. Діюча відсоткова ставка за наданими кредитами – 35-45%. За перше півріччя поточного року сума нарахованих відсотків за даними кредитами дорівнює 7924,3 тис. грн., з них підлягає відшкодуванню за рахунок коштів державного бюджету – 4133,7 тис. грн. Фактично розмір часткової компенсаційної плати (з урахуванням отриманих надходжень в липні 2001 р.) склав – 1924,1 тис. грн. Обсяг коштів, який не визнаний державним бюджетом до компенсації дорівнює 995,9 тис. грн.

Основна частина аграріїв оформляють кредитну угоду для забезпечення: власних поточних виробничих потреб та витрат, пов'язаних з проведенням весняно-польових робіт (придбанням паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрива, запасних частин, засобів хімічної обробки полів та інших ресурсів). Необхідно наголосити, що деякі банківські установи області при укладанні кредитних договорів не конкретизують напрямки використання наданих кредитних джерел, що не відповідає умовам надання пільгових грошових коштів.

Таблиця 1 – Кредити, надані банками Херсонської області сільськогосподарським товаровиробникам 2001 рік

Назва банку	Залишок заборгованості за кредитом на 1.07.01 р.	Нараховано відсотків за 1 півріччя 2001 р.	З них, підлягає компенсації за рахунок бюджету	Фактично компенсовано
Всього	77 289 988	7 924 288	4 133 756	1 924 113
З них: Ощадбанк	2520540	166210	70284	34342
Гарант	3121300	496200	182000	115753

продовження таблиці 1

Укрсоцбанк	1589984	152814	49275	16127
Прем'єрбанк	4529263	312864	236742	131393
Аваль	40656640	4318623	2456119	965938
Укоопспілка	578707	48101	20840	10714
Приватбанк	273850	14230	4590	1900
ПІБ	12100900	1388474	595008	320790
Ексімбанк	3807930	479675	290139	189782
Кредитпромбанк	1383000	120914	53378	31472

В області після банкрутства банку "Україна" на перші ролі у кредитуванні аграрного сектору виходить АППБ "Аваль". Залишок заборгованості за кредитами, наданими Херсонською обласною дирекцією банку сільськогосподарським товаровиробникам області на 1 липня 2001 року складав 40,65 млн. грн. Це не випадкове явище, а прояви довготермінової політики банку щодо сільського господарства.

На сьогодні "Аваль" володіє практично всіма олійножировими комбінатами в країні. Після того, як була викуплена переробна промисловість, банк отримав можливість впливати на товаровиробників. Наступним етапом стала організація дочірніх підприємств для створення тваринницької та кормової бази, для чого були взяті в оренду 30 тис. гектарів угідь. На сьогодні "Аваль" створив агропромисловий холдінг, ядром якого стали контрольовані ним елеватори, хлібозаводи та маслозаводи. Тільки після цього банк почав розгортати широкомасштабні кредитні програми. У 2000 році "Аваль" видав аграрному сектору кредитів на 532 млн. грн., що в 3,5 рази більше ніж в 1999 році. У 2001 р. планувалося довести об'єм кредитних вкладень в АПК до 700 млн. грн. [3].

Крім АППБ "Аваль", почали розвивати свій бізнес в АПК "Приватбанк" та "Промінвестбанк". Але чекати появи жорсткої конкуренції в такій справі як кредитування господарств, в найближчі періоди не доводиться. Необхідно зазначити, що до сьогоднішнього дня значна частина проблемних питань кредитного ринку залишається невирішеною. Перш за все мова йде про удосконалення законодавчої бази, яка регулює правові та фінансово-кредитні відносини в аграрному секторі та подальший розвиток кредитних інституцій. Так, невирішеними лишаються питання власності на землю, нерозвиненості ринку землі, значної зношеності та моральної застарілої основних фондів. Відомо, що відсутність ринку землі унеможлиблює її використання в якості застави для отримання кредиту, що в свою чергу стримує розвиток довгострокового кредитування. Особливості технологічного процесу в аграрному бізнесі (се-

зонність виробництва та порівняно довга тривалість обороту капіталу в галузі) обумовлюють особливу важливість довгострокового кредитування. Саме тому, отримання довгострокових кредитів під заставу землі, розвиток іпотечного кредитування та організація кооперативного банку має стати невід'ємним компонентом ринку кредитно-фінансових послуг.

Для вирішення проблем аграрного сектору необхідно активізувати також й нові форми кредитування у сільському господарстві, які б дозволяли отримувати комерційні кредити без прямої участі держави. Прикладом тому є отримання кредитів під заставу виробленої продукції (складські розписки). Це б дозволило оперативно отримувати короткострокові кредити для фінансування поточного виробництва.

Як зазначають самі товаровиробники, актуальною проблемою лишається і сама процедура отримання банківського кредиту. Велика кількість необхідних документів і значний період їх розгляду часто є однією з причин низької ефективності кредитування в Україні. Для вирішення цієї проблеми необхідно розвивати нові фінансові інституції, такі як кредитні спілки та кредитні союзи. Саме ці установи могли б відігравати ключову роль у мікrokредитуванні сільськогосподарського виробництва. У майбутньому кооперативні союзи та спілки могли б стати надійною підставою для створення кооперативних банків в Україні. Позитивним прикладом є досвід Мікрофінансового банку, заснованого у Києві в січні 2001 року.

Отже, розвиток прибуткового сільськогосподарського виробництва, підвищення ефективності роботи комерційних банків і небанківських кредитних установ, а також удосконалення відповідної законодавчої бази є базовими передумовами для подальшого розвитку кредитно-фінансових відносин в Україні та підвищення життєвого рівня її мешканців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розвиток кредитних відносин в аграрному секторі України. – IFC, 2001, с.8-12
2. Фінансовий огляд від Ексімбанка // Банки України № 9. – 27.02.01.
3. Село стукає у банки // "Гривна". Херсон №47. – 2001.